

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Generalis Totivs Sacri Ordinis Clericorvm Canonicoꝝ Historia Tripartita

Pennotto, Gabriele

Coloniae, Anno M.DC.XXXXV.

II. Qui Lateranensem Basilicam vel fundauerunt, vel instaurauerunt, vel bonis temporalivsq[ue] ad Bonifacium Octauum ditauerunt.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38634

notat dicitur Basilica Saluatoris, non ea totum ra-
 tione, quod à magno Pontifice Sylvestro in ho-
 norem Saluatoris nostri Iesu Christi sit conse-
 crata, verum etiam quia prima extitit inter om-
 nes Ecclesias in toto orbe Saluatori Christo na-
 cupata. Nam quod in sermone de Passione Ima-
 ginis Saluatoris scribit Athanasius, Synagogam
 Iudeorum Beriti maiorem primam omnium in
 honorem Saluatoris de dicatam, indeque per va-
 rias Provincias morem aduectum, Basilicas, vel
 Oratoria faciendi in honorem Saluatoris, de O-
 rientalibus, non de Occidentalibus intelligere
 oportere, constat, ipsam Lateranensem Basili-
 cam primam omnium Ecclesiarum solemniter ri-
 tibus debeatam: praterquam quod sermo ille de
 Passione Imaginis Beriti non B. Athanasium A-
 lexandrinum, sed alium longe posteriorem au-
 thorem habet, ut scite Cardinalis Bellarminus in li-
 bro de Scripturis Ecclesiasticis in Athanasio
 notauit.

Tertio, Basilicam Auream nuncupatam repe-
 ro apud Gregorium in suo Registro lib. 2. qui
 sic incipit: *In nomine Domini, indictione decima, de
 anno incarnationis eius secundo, mense septembri, tem-
 poribus Papae Gregorii, Consulatus Maritimi augusti
 anno septimo, depositus est Laurentius, qui primus fue-
 rat in urbe Diaconus, sedis apostolice, propter superbi-
 am, et mala sua, quae facienda duxerat: Et factus est
 in hac basilica in honore sancti Petri, coram omnibus presbyteris,
 et diaconis, non a quo, sed a diaconibus, vel euncto cle-
 ricis in Basilica aurea, prout autem, ita vocatam quod
 ante tota, et vario emblemate tota esset exorna-
 ta.* Quarto, dicta est Apsida, siue Templum Mi-
 sericordiae, teste Onuphri. *cap. 5. in hunc
 modum scribente: Templum item Misericordiae, siue
 Apsidam vocatum inueni, quod quae ad eam quoniam crimi-
 ni abstruisti confugissent, inde à Praefectis rerum capi,
 curabatur, et ad penam postulari non poterant. Hinc sa-
 lum est, quod antiquitas per parallatam, et frequentia
 ista, sine intercolumnia, tota per tota fuerit, quae
 nunquam celsa, et cortinis occultabatur: quo omnibus
 ad eam confugentibus facilis pateret aditus. Fre-
 quenter porro ostium, ex utroque Basilica lateres,
 quaequam introitus, adhuc vestigia extant, ubi
 manent presbyteri penitentium.* Subdit deinde On-
 uphrius in eodem loco: *Dicebat ut etiam apostoli-
 ca Ecclesia, vniuersalis Ecclesia, Romana Ecclesia, A-
 postolica Sedes, caput, mater, et magistra Ecclesiarum,
 et similibus appellationibus honestata inuenitur, quod
 ad apostolum Petrum fundata, ceteris omnibus mundi Ec-
 clesiis praerogatur, et ab ea doctrinae rectorum dogmatum
 arripuntur, et videlicet continentur pro contenta ac-
 cepta. Antea etiam Dei appellabatur, quod typam quen-
 dam, seu similitudinem caelestis Ecclesia gereret, atque
 illud in ea des, nullique in omnibus bonis Canonice, et
 Misericordiae mysticae quot die campana festiuo more pul-
 saretur, inde est etiam, quod cum missa in ea celebra-
 tur, non dicitur tertia vice, quae repetitur Agnus Dei,
 qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem, sed tantum,*

miserere nobis, idque etiam tertio, quod in caelesti Ec-
 clesia, cuius ista gerit typum, sempiterna pax sit. In sa-
 cris quoque huius Canonice tantum Oratio Dominica-
 lis Pater noster dicitur, ut intelligatur, eam primam
 omnium Ecclesiarum esse, quae summam tantum omni-
 am orationem frequenter, et qua Saluatoris nomi-
 nis est, non nisi Saluatoris orationem, quam discipu-
 lus suus dicit, ut superet. Haec Onuphrius ibidem.

CAPVT SECVNDVM.

*Qui Lateranensem Basilicam vel
 fundauerunt, vel instaurauerunt,
 vel bonis temporalibus
 usque ad Bonifacium VIII,
 ditauerunt.*

Cum magnus Imperator Con-
 stantinus Augustus post mi-
 raculosam Crucis in caelo vi-
 sionem, partemque de Ty-
 anno Maxentio victoriam
 perfectè in Christum credi-
 disse, ne fides illius bonis o-
 peribus vacua putaretur, infinita, maximaque be-
 neficia, tanto Principe digna, Christianae Reli-
 gioni contulit, ac in primis multis legibus per or-
 bem vniuersum promulgatis, Christianam Reli-
 gionem aduersus inimicorum vim, et audaciam
 communiuit, omnibus Imperiũ Romanum in-
 colentibus edicens, ut Christum cuique libere,
 quod haecenus interdictum fuerat, colere lice-
 ret. Mox inanius Deorum templis clausis, pro-
 fana sacrificia fieri vetauit, deinde ad Basilicarum,
 et templorum erectionem, ut in ijs Christiani fu-
 os ceteros cogere, Christumque Saluatorem adora-
 rare possent, animum suum conuertit; multasque
 sacras aedes per diuersas orbis terrae partes, Impe-
 riali magnificentia dignas, exstrui mandauit, pec-
 unijs et sisco suo in tantum opus largitis, ac inter
 illas circa annum Domini CCCXV, aedes mag-
 nificas, et egregias Lateranenses, de quibus super-
 iori capite disserimus, siue ab vxore Fausta, si-
 ue haecenus ab se possessas B. Papae Sylvestro, et
 S.R. Ecclesiae donauit, et publicis sumptibus in
 magnificentissimam, sub sancti Saluatoris D.N.
 Iesu Christi nuncupatione, Basilicam conuer-
 tit, propinquo etiam Palatio, ad Pontificum Ro-
 manorum usum, à fundamentis excitato, in quo
 Pontifices per annos plus mille iuxta dictam Ba-
 silicam habitauerunt: quae praeter praecipuam S.
 Saluatoris, cui dedicata fuit, appellationem, ab
 autore quoque Basilica Constantiniana, et
 ab antiqui loci recordatione Lateranense
 palatium, et Lateranensis Basilica, et
 ob alias causas alijs nominibus est nuncupata,

quæ omnium totus orbis terrarum & tempore, & loco primaria basilica reputatur, vt tradit Nicolaus Papa in epistola ad Michaëlem Imperatorem. Quam postea perfectam S. Syluestri Papa primam omnium publicè s. Idus Nouemb. consecrauit, & dedicauit, cum hic dedicationis ritus ante in vfu in Ecclesia Romana non esset: ex quo deinceps tempore per omnes orbis terrarum partes vsus inualuit, vt ædificia publica in Christi, & Sanctorum honorem fabricata, solemnibus quibusdam ritibus ab Episcopis consecrarentur: nam idem Pontifex Syluester aliquot Basilicas, ab eodem Imperatore in honorem SS. Petri & Pauli, & S. Crucis, & Sanctorum Laurentij, Agnetis, Petri & Marcellini martyrum construitas, eodem ritu consecrauit.

Quæ verò ornamenta aurea, & argentea, crucis, imagines, picturas, vestes, prædia, redditus vetricalia, & alia bona temporalia præfate Basilicæ, pro illius ornatu, & clericorum in ea deseruientium sustentatione, idem piensissimus Imperator largitus fuit, habentur apud Damasum in suo Pontificali, necnō in primo volumine Conciliorum, ante Generale Concilium Nicenum, in hunc modum exarata. *Huius temporibus fecit Constantinus Augustus Basilicam istam, quas & ornauit, Basilicam Constantinianam, vbi posuit dona ista: Fastigium argenteum, habens in fronte Saluatorem sedentem in sella quinque pedum, pensantem libras 120. & duodecim Apostolos, habentes singuli quinque pedes pensantes libras 90. cum coronis ex argento purissimo. Item a tergo respuentem in abside Saluatorem sedentem in throno, in pedibus quinque, ex argento purissimo, pensantem libras 140. & Angelos quatuor ex argento, in quinque pedibus, qui pensant singuli libras 105. cum gemmis Alabandensibus, fastigium ipsum pensat libras duo milia 25. coronas quatuor ex auro purissimo cum delphinis viginti, pensantes singula libras 15. Pharium ex auro purissimo cum delphinis quingentis, cum catena, qui pensant libras 25. Cameram Basilicæ ex auro pensante in longum, & in latum libras 30. Altaria septem ex auro purissimo pensante libras ducentas. Patenas aureas septem, pensantes singula libras 30. Patenas argenteas sexdecim, pensantes singula libras 30. Scyphos ex auro purissimo septem, pensantes singuli libras 10. Scyphum singularem ex met. albo corallo ornatam, & vndique de gemmis prasina & hyacinthis auro interclusam, ex omni parte, qui pensat libras viginti, & vnicas tres. Scyphos argenteos 20 pensantes singuli libras quindécim. Amas ex auro purissimo duas, pensantes singula libras 50. portantes singula medietas tres. Amas argenteas 20, pensantes singula libras 10, portantes singula medietas singulos. Calices minores ex auro purissimo 40, pensantes singuli libras singulas. Calices maiores ministeriales quingentos, pensantes singuli libras duas.*

Ornamenta in Basilicæ. Pharium cantharum ex auro purissimo ante altare in quo ardet oleum nardinum pistum, cum delphinis octoginta, pensantem libras 30.

Pharium cantharum argenteum cum delphinis 20, qui pensant libras 40. vbi ardet oleum nardinum pistum. Pharus cantharus argenteus in gremio Basilicæ 43 pensantem singuli libras 30. vbi ardet oleum super scriptum. In parte dextera Basilicæ pharus argenteus 44 pensantes singuli libras 20. Pharus cantharus in laua Basilicæ argenteus 23 pensantes singuli libras 20. Canthari utrostratos in gremio Basilicæ argenteos 50 pensantes singuli libras 20. Metrat ut tres ex argento purissimo pensantes singula libras 300. portantes medietas duem. Candelabra ex auro albo numero 7, que habent pedes deuos, cum ornatu ex argento, intersusla signa prophetarum, pensantia singula libras trescentas, que consistunt in seruitio lammum. Massam Gergianam in territorio Suesano, præstantem solidos 400. Massam Etronicam in territorio Suesano, præstantem solidos 300. Massam Arianam in territorio Laurentino, præstantem solidos 500. Vrbanam in territorio Antiano, præstantem solidos 240. Massam Castis in territorio Catanis, præstantem solidos 1000. Massam Trapas in territorio Catanensis, præstantem solidos 1050. Thymiamateria dux ex auro purissimo, pensantia libras 30. Duum ornamentum ante altaria singulis annis libras 150.

Ad prædictorum vero intelligentiam nomina quedam explicanda, quorum vsus nostro seculo recessit. Fastigium idem erat, quod testum interne Basilicæ operiens, lamina argenteis metallo deductis compactum. Camera idem, quod absida, quæ & tribunam dicitur. Pharium, id est candelabrum, supra quod candelæ aut lampades ardebant, vel pede suffultum, vel ex catena pendens, quod a nostris lampas vocatur. Pharus cantharus candelabra, seu lampas cum vasa ad oleum continendum: Cantharum enim vas ad liquida, vt oleum, vinum, & similia seruanda, proprie significat. Canthara cerollata Candelabra, super quibus cerei ardebant, vel patens supra candelabra, ad excipiendas ceras liquantes, ac defuentes, ipsis cereis supposita. Amx, vel amule idem quod vasa grandia, ad capiendum vinum, & aqua, ad ornatum Basilicæ spectantes, vel ad seruandū vinum, & aquam, que in vsum incrementi sacrificij veniebāt. Thymiamateria, vasa que Thymiana continebant, quales nunc nauiculae, in quibus incensum ferimus, thuribulo imponendum. De his, & alijs id genus plurimis scire, ac complectissime Iulius Cæsar Bulgengerus lib. 2. de Donijs Pontificum per totum Massam idem protulit, quod Massum, vel manum: Manum vero prædium esse, quod duo bouum patia quatuordecim colunt, definiunt Glossa, & Innocentius in cap. de Constitibus. Cuius autem fundum, vnde que sit, & suam familiam commodè alere possit, & vetricali dominis soluere, mansum vocari affirmat, de Feadis lib. 1. tit. 1. Si quis de manso & ibi Baldus. Apud nostros Infubres quotidianus, & communis est vsus huius nominis massæ vel Massariæ, à qua Massarij rustici dicuntur, qui mansos, vel massas, vel massarias excolunt.

POB

Post magnum Constantinum primus, qui Lateranensi Basilica fabricauit, fuit Leo Pontifex nominis I. Onuphrio autore lib. 1. c. 7. Summum Pontificem anno 440. reuocatum, in ipsa Basilica Camera exstruxisse, fertur Anastasius Bibliothecarius. putat vero Onuphrius, idem fuisse cameram, & absidam, quam tribunam dicitur. Verum cum credibile non sit, Constantinum Basilicam sine absida primitiua construxisse, rationabilius est opinari, cameram Leonel fabricatam porticum fuisse rotundam, nonnullis columnis, & parastatis sustentatam, que rotunda absidam nunc etiam videtur. Ipsam autem absidam ante Leonis I. Pontificatum musiuo elegantissime ornata à Constantio Honorij Imperatoris fororico, Galle Placidia coniuge Valentinianæ filie genitoris, inscriptio ab eodem Onuphrio releta sic testatur: *Flavius Constantinus, Felix, & illius Magnus vtriusq. moxtra, Patrius, & Cæsar, & Augustus, & Padusa illustis in minima eius vtriusq. vtriusq. pater deus seruator. Hec Padusia prima Constantij vtriusq. centum, qua defuncta Galliam Placidiam superedixit.*

Post tempora Leonis vsque ad Sergium III. Pontificem nihil de Lateranensis Basilicæ fabrica, vel structura, aut reparationibus apud auctores veteres, teste Onuphrio scriptum inuenimus: est probabile, nullatenus sit, tot seculorum curæ, quæ non fuisse pluribus vicibus reparatum, & ornatum. Contrarium scribit Anastasius Bibliothecario in Sergio I. Porro quod ab Stephano VII. qui Bonifacio VI. successit, anno salutis humane 896. illius testum cum magis parte parietum superiorum vsque ad peristylia columnarum ab absida vsque ad portas maiores terræ motu corruisset, & quod grauius est, in diro labante inter Formosum, Bonifacium VI. & nonnullos sequentes Pontifices, omnibus ornamentis aureis, argenteis, & thesauris expoliata, fracta, & deserta, & deserta per integrum septennium mansisset, quo tempore diuina in eadem Basilica penitus sruerant. Sergius III. in Sede Pontificali constitutus, cum iura Pontificatus in pace tandem obtinisset, rud eribus repurgatam, totam fere à fundamentis restituit, & musiuo elegantissimo reparatam, in pristinum nitorem, sicutique restituit. Ornamenta vero aurea, & argentea, que absida fuerant, vel recuperavit, vel noua reuocavit. Exarabit in absida memoria reparationis, & sequentibus versibus musiuo sic explicata.

Angustus Cæsar, totum cum duceret orbem, Condidit hanc aulam, Syluestri Christum sacra. Lemg, saluatore a lepra mundatum ab vnda. Ecce sic hic scilicet construxit primas in orbe Saluatoris Deus, qui candelæ salubriter egit: Cospiciens, inspicendū te fensde loannes. Voluntas vni seruis volentibus annis. Spes dum nulla foret, per vestigia prisca recedi, Sergium ad inueni per duxit Tertius ima.

Post magnam Constantinam primus, qui in Lateranensi Basilica fabricavit, fuit Leo Papa huius nominis I. Onuphrius auctore lib. 1. c. 7. quoniam Summam Pontificem anno 440. renunciatam in ipsa Basilica Camera exstruxisse, scribit Anastasius Bibliothecarius. putat vero Onuphrius, idem fuisse cameram, & absidam, quam nos tribuimus dicimus. Verum cum credibile non sit, Constantinam Basilicam sine absida primitus constructivisse, rationalius est opinari, cameram à Leone I. fabricatam porticum fuisse rotundam, nonnullis columnis, & parafatis fultam, quæ retro absidam nunc etiam videtur. ipsam autè absidam ante Leonis I. Pontificatum musiuo elegantissime ornata à Constantio Honorij Imperatoris fororio, Gallæ Placidie contige Valentiniani III. genitore, inscriptio ab eodem Onuphrio relata sic testatur: *Flavianus Constantius, Felix, Valerius, Magnus, Petrus, Patricius, & Cæsar ordinatus, & Padusa illustris fœmina eius vxor, vxor cõprietæ de sua fecerunt. Hæc Padusa prima Constantij vxor extitit, qua defuncta Gallam Placidiam suscepit.*

Post tempora Leonis I. vsque ad Sergium III. Pontificem nihil de Lateranensi Basilica fabricato, vel substructo, notibus, aut reparationibus apud auctores veteres, esse Onuphrio scriptum invenitur, etsi probabile nullatenus sit, tot seculorū laboris expensæ non fuisse pluribus vicibus reparatam, & exornatam. Contrarium scribente Anastasio Bibliothecario in Sergio I. Porro quod sub Stephano VII. qui Bonifacio VI. successit, anno factis humanæ dignitatis tectum cum magna parte parietum superiorum vsque ad peristila columnarum ab absida vsque ad portas maiores retro motu corruisset, & quod grauius est, in diro solummodo inter Formosum, Bonifacium VI. & nonnullos sequentes Pontifices, omnibus ornamentis aureis, argenteis, & thesauris expoliata, fracta, obiecta, & deserta per integrum septenniū mansisset, quo tempore diuina in eadem Basilica penitus fluerant, Sergius III. in Sede Pontificali constitutus, cum iura Pontificatus in pace tandem obtinisset, ruderebus repurgatam, totam fere à fundamentis restituit, & musiuo elegantissimo exornatam, in pristinum nitorem, fidemque redidit. Ornamenta vero aurea, & argentea, quæ sublatæ fuerant, vel recuperavit, vel noua refecit. Extabat in absida memoria reparationis, loquentibus verbis musiuo sic explicata.

Augustus Cæsar, totum cum duceret orbem, Condidit hæc aulam, Sylvestrii Christmate sacra, tamq. salutaris a lepra mundatus ab vnda, Ecclesia hæc solum construxit primus in orbe Saluatoris Dei, qui cuncta salubriter egit: Cuiusmodi, loci pandit se sancte Ioannes. loci nata sunt senio volentibus annis. Spei dum nulla foret, per vestigia prisca recedi, Sergium ad cœlumen perduxit Tertius ima,

Cessate ornant pingens hæc vana Papa. Supra foras verò ipsius Basilicæ in interiori parte sequentia carmina è musiuo legebantur.

Sergius ipse prius Papa hæc quis cepit ab imis, Tertius explevit, istam quam conspuit aulam. Ioannes autem XII. qui fedit anno 956. renouavit eandem Basilicam, si vera sunt quæ scribit Onuphrius lib. 1. cap. 7. quanquam difficile id crediderint, qui huius Pontificis vitam, ac mores perspectos habebunt, quos Platina, & alij auctores describunt.

Alterum anno 1060. Alexander II. ex Canonico Regulari eiusdem Basilicæ primū Lutensium Episcopus, ac exinde Summus Pontifex creatus, primo quidem suis Canonicis dimidium oblationum Aræ maximæ donauit, & domos Basilicæ adiacentes, & prædia multa in varijs vrbibus, & locis itaite consilientia, quæ omnia in privilegio ipsius Alexandri notata fatetur idem Onuphrius lib. 2. c. 1. cuius privilegij meminit Anastasius IV. qui altero privilegio illud prius renouavit. Deinde Innocentius II. ex eodem Collegio canonicorum regularium Lateranensium assumptus, anno 1120. centū libras moneta Lucensis Lateranensi Basilicæ, ac monasterio donauit, ex quib. Bernardus tunc monasterij Prior, postea Cardinalis, & Episcopus Portuensis aliquot possessiones emisit, non longe ab Vrbe, iuxta formas, & prope Ecclesiam S. Helenæ. Tectum quoque Lateranensis Basilicæ, ruinae proximum, suis sumptibus refecit, nouis trabibus repositis, quas Rex Siciliæ Rogerius, Pontificis rogatus, eidem Ecclesiæ de Calabria transmittens donauerat. Turrim quoque campanariam, quæ ruinam minabatur, renouari iussit, & plurima dona eidem Basilicæ obtulit. Luctus quoque II. qui ex Lateranensi canonicorum monasterio assumptus fuerat, Ecclesiam S. Ioannis ante portam Latinam, cum omnibus illius redditibus, & vectigalibus, & hospitale, quod situm erat ante portam Lateranensem, eidem Basilicæ confecto diplomate donauit. Anastasius vero huius nominis IV. & ipse antea canonicus regularis Ecclesiam S. Gregorij in campo Martio cum Palatio & omnibus ad illa spectantibus, ipsi Basilicæ, & monasterio Lateranensi concessit, nec non etiam agrum cum molendino foris portam Lateranensem, vbi dicitur in capite laci, quod tamen molendinum cum formis & aquæ ductibus canonici regulares multis sumptibus totum refecerunt, prout legitur in libro Ioannis Diaconi Lateranensis, hæc rem sic testante: *Pro aqua ductu, & molendinis, quæ fere de nouo construximus, tam sessoribus, quam moru, præter labores nostros, & hominum, & equorum, & bubulorum, & asinorum nostrorum, & præter calcariam vnam, & vitæ nalia, quæ multa fuerunt, & præter vitū equum, quem donauimus magistro sessorum, expendimus 12. libras provisionum, exceptis 64. libris, quæ continentur in scripto, quod fecit nobis sancta recordatio*

Alex.

PÖB

Alexander Tertio, aqua signam, exceptu qz libri, quae dedimus Senat oribus, septem Consiliarijs, & viginti solidos Cancellario eorum, & quatuor libras quibusdam in primato, & exceptu quadraginta libras, quas Alcarucus obtinuit à nobis in iure super eadem terra de Lecu, pro forma reficienda, & semino molendini vndecim libras, & pro petrii, & cemento adunando decem libras, & pro macinis quatuor libras, & pro tabulis quatuor solidos, & pro illis qui terram, quae erat ante molendinum procecerunt, vndecim solidos, quindecim libras expendimus in emanatione forma, decem libras dedimus Odoni de Benedicto de Bona, tres libras priuatiu maiori alcarutio. Hæc in libro Iohannis Diaconi in quadam additione. Multis quoque fabricis idem Anastasius Lateranensem Basilicam auxit, & ornauit. Porro Innocentius Tertius, & ipse Lateranensis canonicus Ecclesie, & monasterio Lateranensi donauit Castrum Tusculi, siue Frescate cum Ecclesia S. Marie in Oluano, quæ modò dicitur de Cripta ferrata, item Ecclesiam S. Andree in Silice cum omnibus suis iuribus, bonis, & pertinentijs, quæ donationem firmant Honorius III. & ipse à puero in monasterio Lateranensi educatus, per suum priuilegium datum anno primo sui Pontificatus per manum Raynerij Prioris S. Frigidiani, & S. R. E. Vicecancellarij 4. Idus Nouemb. Indictione 5. videlicet anno Domini 1216. quod priuilegium Onuphrius lib. 2. cap. 1. in Bibliotheca Vaticana fatetur repetiri. Eandem quoque donationem confirmauerunt Gregorius IX. altero priuilegio inferius exscribendo, in quo omnia Ecclesie, & monasterij bona suis nominibus designat & Alexander IV. altero priuilegio, Priori & Canonicis Lateranensibus factò anno Domini 1260. teste eodem Onuphrio lib. 2. cap. 1. Demum anno 1288. assumptus fuit ad Pontificatum Nicolaus IV. ex familia S. Francisci Assisij qui cernens anteriores, & etiam posteriores Basilicæ parietes casum minitantes, additis fortissimis re-pagulis firmavit: vnde à nonnullis creditum, & assertum, in co visum illud in pletum, quo Pontifex Innocentius B. Franciscum labentem Lateranensem Basilicam suis humeris sustinentem vidit, quod sequentes versus musiuo in absida notati monstrant.

Tertius Ecclesia Pater Innocentius hora,
Qua sese dederat somno, vntare ruina
Hanc videt Ecclesiam, mox vir pannofo, & asper,
Despectuqz, humerum supponens, sustinet illam.
At Pater cuiusqz Franciscum prospicit, atqz,
Verè est hic, inquit, quem vidimus, iste ruentem
Ecclesiamqz, siuemqz, seret. Sic ille petie
Cunctis concessit, liber, laurus, recessit.
Francisci proles primus de sorte Mmorum
Hieronymus quarti Nicolai nomine surgens,
Romanus presul: partes circumspicit buius
Ecclesie, certa iam dependere ruina.
Ante, retroqz, leuat, desit uilla reformat, & ornata,

Et fundamentò partem componi ab imo,
Postremo, qua prima Dei veneranda refecti,
Visibi humanis facies, hæc integra sistunt.
Qua fuerat, steteratqz, sita, relecta sistunt.
Fresida occurrunt Deu hæc amplectere vota,
Qua tibi persoluit, domus huius ornando decorem.
Serua, inuisa celo, terraqz, beatam
Effice, nos manibus tradas hunc hostiu iniqui,
Ingrediente populus de nouis mueria sumat,
Qua bonis hic pastor dedit, indulgentia benigna,
Et larga pietate pater peccata remittit.

Extat sub musiuo absida sequens elogium,
quod eandem rem sic testatur: Partem posteriorem,
& anteriorem riuosus huius sancti Templi funda-
mentu reedificari fecit, & ornari opere musio Nicolaus Papa IV. filius sancti Francisci: & sacrum vlti-
mum Saluatoris integrum repont fecit in loco, vltimu
miraculose populo Romano apparuit, quando facta
ista Ecclesia consecrata anno Domini MCCCL. & ij
quidem fuerunt, qui Lateranensem Basilicam
vel primi fundauerunt, vel fundata, & laben-
tem restituerunt, vel bonis temporalibus ditau-
erunt, & ornauerunt vsque ad Bonificium
VIII. qui triennio post Nicolaum IV. sedem
Pontificatu.

CAPVT TERTIVM.

De Lateranensis Basilica dignitate, & emmentia super omnes alias Ecclesias totius Vrbs, & Orbis.

Iohannes Diaconus, & Canonicus Regularis Ecclesie Lateranensis. Scribens librum de ipsa Ecclesia Lateranensi ad Summum Pontificem Alexandrum III. opus istum sic orditur: Incipit scriptum de summo Sanctuario sancte Dei Romane, id est Lateranensis Ecclesie, compositum de archiepiscopi, & Romanorum Pontificum gestis, quæ subicit Ecclesia Lateranensi, & Imperiali priuilegio, & prerogatiua sancte Sedis Apostolica, dono gratia Dei Saluatoris 1237 CHRISTI super omnes Ecclesias totius Orbis terrarum obtinet principatum: quæ etiam diuinitate Apostolice culminis, & Romani imperij nomen possidet gloriosum. Et quoniam totus Orbis terrarum huic patri Ecclesia debita subiectione exhibere debet obsequium, multi ex diuersis Regionibus Legari huic conueniunt, quibus nescientibus, quantum, & quomodo presertim in hac prædicta Ecclesia Saulinarum Doctri reconditum, per istarum insinuationem literarum volumus esse manifestum, &c. Sunt profectò innumera propemodum argumenta, quibus istius vo-

terabilis, & sacrosanctæ basilicæ dignitas, & pre-
eminentia super omnes alias Ecclesias demon-
strari potest: Verum nos hæc pauca de multi-
tudine exillimauimus.

D. Bernardus Abbas Clareualensis in quodam sermone de priuilegijs B. Iohannis Baptistæ Onuphrio referente libro 1. capite 4. sic dicit: Deum honor est assertio matris Ecclesie: hæc enim mater, & magistra omnium Ecclesiarum Ecclesia Romana, cui dicitur esse: Ego pro te rogavi Petre, ut ligetis super terram, in honorem sancti Iohannis Baptistæ post Lateranensem, consecrata est, & signata. dicitur enim, erat, & sententiam ipsius, si non se sequeretur, non esset, & singularem amicum eius illis preuenit, plus participatum ipsa consensit: Electio procul dubio singularis est, in illa ipsa Vrbe in omnem vniuersam Ecclesiam, quæ in illi duo luminaria in partibus conserta fuerunt. Hac D. Bernardus apud Onuphrium, quem tamen sermone inter D. Bernardi scripta non inuenimus hoc nihil referentem in peritilio porticus maioris ante portas Basilicæ quam Eugenius III. S. Bernardi discipulus recitandum curauit, hi versus nunc etiam leguntur, qui veritatem sic testantur:

Dignatus est datus, et simul Imperiali,
Quod sine cunctarum mater, caput Ecclesiarum.
Hinc Saluatoris ecclesie regna datori
Nominis fauente, cum cunctis per illa fuerunt.
Et nos ex toto conuersi supplice voto
Nostri quod hæc ades, etis Christe inclita sedes.
In absida quoqz Basilicæ supra marmoream
scdum, quæ in medio erat ante Aram maximæ,
vbi Papa sedere solet, quando sacris interit,
sunt, & alij versus sequentes.
Hæc est papalis sedes, & Pontificia,
Fragidet & Christi de iure Vicarium ista.
Et quæ datur, sedes Romana vocatur:
Nec debet nisi nisi solum Papa sedere.
Et quæ sublimis, atqz sublimatur in iudic.
Testatur etiam Onuphrius lib. 1. cap. 5. & in li-
bello de septem vrbs Ecclesie, alios sequentes
versus in absida olim lectos sic:
Agros aut cunctis sacro baptisinate functi,
Quod domus hæc munda nulli sit in Orbis secunda,
Nunc cum Papali loca hic sit, & Cathedrali,
Primatum mundi meruit sine lite rotundi.
Concedat nemo secum de iure supremo,
Cunctis ei cedit locus, & reuerenter obedi.
Hinc Constantinus in Calum uenit supinus,
Lapsæ mandatus intus, forisqz, nonatus
Fundavit primus, scilicet quod in ordine firmus.
Et seruit verum cogit nos scribere verum.
Christi successer primus, fideiqz, professor
Petra ad hæc sede laxauit verba prædæ,
Clauis patet hinc recludens regna beatis.
Demum Canonicis regularibus Laterano-
pulis, cum secularibus fuissent introducti, li-
te de præcedenti inter illos, & S. Petri canonicos
certata, & per multos annos exagitata, Gregorius

